

Nr 69.

Av herr **Bondeson, m. fl.**, med förslag till lag angående livräntetillägg för dem, som äga rätt till livränta enligt lagen angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete.

Under förra årets riksdag väckte herr Karlsson m. fl. motion nr 278 i andra kammaren om förslag till lag om ersättning i vissa fall åt livräntetagare enligt lagen den 5 juli 1901 angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete.

Riksförsäkringsanstalten, vars yttrande infordrades anförde följande:

»Till riksdagens sammansatta stats- och andra lagutskott.

I skrivelse den 29 februari 1924 har Kungl. Maj:t anbefallt riksförsäkringsanstalten att till riksdagens sammansatta stats- och andra lagutskott avgiva yttrande över en inom riksdagens andra kammare väckt motion nr 278, med förslag till lag om ersättning i vissa fall åt livräntetagare enligt lagen den 5 juli 1901 angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete.

Med anledning härav får riksförsäkringsanstalten anföra följande.

Fråga om höjning av ersättningar, utgående enligt lagen den 5 juli 1901, har tidigare vid flera tillfällen framkommit dels genom motioner i riksdagen (motion nr 67 i andra kammaren år 1919 och motion nr 133 i första kammaren år 1921), dels genom till Konungen ställda ansökningar av enskilda ersättningsberättigade arbetare. De nämnda motionerna hava av riksdagen avslagits, sedan vederbörande riksdagsutskott avstyrkt desamma. (Statsutskottets utlåtande nr 163 år 1919; sammansatta stats- och andra lagutskottet nr 2, utlåtande nr 10 år 1921).

I statens tjänst skadade arbetare, vilka åtnjuta livränta, samt efterlevande till arbetare, som avlidit på grund av olycksfall i statens tjänst, hava genom kungl. kungörelser den 28 juni 1918 och den 10 juni 1921 tillerkänts förhöjning av de enligt ovannämnda lag utgående livräntorna. Förhöjningen utgår enligt den senare kungörelsen med 125 procent.

En framställning till Kungl. Maj:t om höjning av livränta, som gjorts av arbetaren S. J. Svenson, har givit anledning till en av riksförsäkringsanstalten utförd mera ingående undersökning av skälen för och emot dylik höjning, ej blott i det enskilda fallet utan även för samtliga eller för vissa grupper av de enligt 1901 års lag till livränta berättigade. Anstalten har i underdånigt utlåtande den 1 oktober 1920 i detta ärende förklarar sig behjärta den belägenhet, vari en del arbetare och deras efterlevande kommit till följd av de låga ersättningar, som utginge enligt

1901 års lag, men fann sig anstalten likväl, med hänsyn till de stora kostnader en allmän höjning av livräntebeloppen skulle betinga, nödsakad avstyrka bifall till den gjorda framställningen.

I ett av kungl. försäkringsrådet den 18 december 1920 avgivet underdånigt utlåtande i samma ärende anföres följande.

'Beträffande ansökningen, i vad den avser andra livräntetagare än sökanden, har i fråga om vissa av dem, för vilka livräntor utgå av statsmedel, behovet blivit tillsvidare tillgodosett genom bestämmelserna i kungl. kungörelsen den 28 juni 1918 angående förhöjning av vissa till i statens tjänst skadade arbetare av statsmedel utgående livräntor m. m. Angående övriga livräntetagare, vilkas livräntor ej utgå av statsmedel, synas konsekvenserna av ett bifall till sökandens framställning tydligen kunna bliva av den art och omfattning, att bifall till ansökningen i denna del svårigen kan tillstyrkas. Skulle emellertid en förhöjning av dessa livräntor anses böra ifrågakomma, torde densamma i överensstämmelse med motsvarande villkor i ovan nämnda kungörelse, endast böra avse livräntor för minst 30 procent invaliditet samt därjämte ej böra ifrågakomma i sådana fall, där, liksom beträffande sökanden, mera betydande tilläggsbelopp på grund av sitt skadestånd utgives. En ungefärlig uppskattning av den kostnad, som härav skulle föranledas, synes lämpligen kunna verkställas med ledning av material, över vilket riksförsäkringsanstalten förfogar.'

Kungl. statskontoret har i underdånigt utlåtande den 20 januari 1921 förklarat sig beträffande den av sökanden väckta frågan om statens medverkan för beredande i allmänhet av förhöjd ersättning åt arbetare, som i likhet med sökanden till följd av olycksfall i arbete under enskild tjänst erhållit ersättning enligt 1901 års olycksfallsersättningslag, dela den uppfattning, som av försäkringsrådet gjorts gällande.

Enligt beslut den 11 februari 1921 fann Kungl. Maj:ts Svensons ifrågasvarande ansökning icke föranleda någon Kungl. Maj:ts vidare åtgärd.

I en skrivelse till statsrådet och chefen för kungl. socialdepartementet den 20 februari 1923 har riksförsäkringsanstalten på given anledning bland annat meddelat en ungefärlig beräkning av antalet kvarlevande livräntetagare enligt 1901 års lag om ersättning för olycksfall i arbete med angivande av livräntornas ungefärliga årliga belopp och kapitalvärden samt en undersökning, i vad mån livräntetagarna åtnjuta understöd enligt lagen om allmän pensionsförsäkring.

Den nämnda beräkningen har nu omarbetats med hänsyn till de förändringar, som inträffat sedan tidpunkten för densamma, samt med den ändring i livräntornas gruppering efter invaliditetsgrad, som föranledes av den nu föreliggande motionen. Vid verkställandet av nyssnämnda beräkning hava de livräntor, som utgå eller skulle utgå enligt lagen den 5 juli 1901, indelats i fyra grupper.

1) livräntor, som utgå på grund av olycksfallsförsäkring i riksförsäkringsanstalten;

- 2) livräntor, som utgå på grund av inköp i riksförsäkringsanstalten;
- 3) livräntor, som utgivas eller skulle utgivas av vederbörande arbetsgivare;
- 4) livräntor, som utgivas av privata olycksfallsförsäkringsinrättningar eller livränteanstalter.

Antalen av de till grupperna 1 och 2 hörande livräntorna utgjorde vid 1924 års början respektive 3,843 och 1,963, motsvarande ett årligt livräntebelopp av respektive 282,044 kronor och 163,382 kronor.

Beträffande antalen och årliga beloppen av de livräntor, som tillhöra grupperna 3 och 4, saknar riksförsäkringsanstalten någon noggrannare kännedom. Emellertid anser sig anstalten på grund av uppskattningar, vilka dock självfallet måste anses som ytterligt osäkra, kunna antaga, att antalet av de till grupperna 3 och 4 hörande livränteberättigade invalider och efterlevande sannolikt icke underskattas, om det antages vid början av år 1924 hava utgjort omkring 13,000. Motsvarande årliga livräntebelopp torde kunna uppskattas till omkring 925,000 kronor. Härvid hava icke medräknats personer, som på grund av i statens tjänst åsamkad skada jämlikt 1901 års lag äro berättigade till livränta. Hänsyn har icke kunnat tagas till den omständigheten, att ett sannolikt icke obetydligt antal till livränta, understigande 45 kronor om året, berättigade invalider, i stället för livräntan fått till sig utbetalt ett kapital för en gång, motsvarande livräntans kapitalvärde. Beträffande de invalider, som på grund av olycksfallsförsäkring i riksförsäkringsanstalten enligt 1901 års lag uppburit livränta, har sådan kapitalutbetalning under åren 1903—1923 ägt rum i 157 fall.

I nedanstående tabell återgivas de mera detaljerade resultaten av ifrågasvarande undersökning, som avser vid 1924 års början utgående livräntor. Under rubriken »övriga» hava införts de på grund av ovannämnda uppskattningar erhållna, synnerligen osäkra siffror, som skulle motsvara de ovan angivna grupperna 3 och 4.

Livräntans art	På grund av olycksfallsförsäkring i riksförsäkringsanstalten utgående		På grund av livränteköp i riksförsäkringsanstalten utgående		Övriga (uppskattade siffror)	
	Antal	Årligt belopp kr.	Antal	Årligt belopp kr.	Antal	Årligt belopp, kr.
<i>Invalideräntor</i>	3,260	227,804	1,656	130,382	11,800	800,000
10— 14 procent.....	960	31,895	186	6,410	3,300	110,000
15— 29 »	1,559	93,214	966	56,625	6,000	350,000
30— 49 »	441	46,895	305	32,259	1,450	150,000
50—100 »	300	55,800	199	35,088	1,050	190,000
<i>Efterlevande livräntor</i> ...	583	54,240	307	33,000	1,200	125,000
Änkor	322	39,000	245	29,400	900	108,000
Barn	261	15,240	62	3,600	300	17,000
Tillsammans	3,843	282,044	1,963	163,382	13,000	925,000

Sammanlagda kapitalvärdet vid 1924 års början av ovannämnda, från riksförsäkringsanstalten utgående livräntor utgjorde omkring 6,120,000 kronor. Motsvarande kapitalvärde torde för de under rubriken »övriga» upptagna livräntorna kunna uppskattas till omkring 13 miljoner kronor. Av dessa kapitalvärden belöpa på invalidräntor med lägre invaliditetsgrad än 15 procent respektive omkring 550,000 kronor och 1,600,000 kronor.

Beträffande de till gruppen 3 hörande livräntorna är emellertid att märka, att åtskilliga av de invalider och efterlevande, som enligt lagens bestämmelser skulle vara berättigade till livränta, icke uppbära sådan av den anledning, att den livränteberättigade på grund av arbetsgivarens iråkade obestånd icke utfår sin livränta, nämligen i det fall, att tillgångarna i konkurs icke räckt till livränteinköp i riksförsäkringsanstalten.

Hela den kostnad för staten, som skulle uppkomma därigenom, att det i den här ifrågavarande motionen framställda lagförslaget bleve antaget, kan på grundval av dessa beräkningar uppskattas till omkring 25 miljoner kronor. Det årliga livräntebelopp, som vid tidpunkten för lagens ikraftträdande skulle utgå av statsmedel, kunde uppskattas till omkring 1,800,000 kronor. Den föreslagna bestämmelsen, att livränteberättigad, som taxerats till viss inkomst, ej skall erhålla förhöjning å livräntan, torde medföra någon, ehuru obetydlig, sänkning av kostnaden. Härtill har i denna beräkning hänsyn ej tagits.

Vid övervägande av frågan om allmän höjning av livräntor enligt 1901 års lag torde man ej böra bortse från att denna lag endast omfattade vissa yrkesgrupper och att därför stora grupper av arbetare, såsom jordbruksarbetare m. fl., vid olycksfall icke ägde annan rätt till ersättning än den som följer av allmänna strafflagens bestämmelser. Om staten nu träder hjälpande emellan beträffande endast de grupper, som redan på grund av 1901 års lag erhålla någon, om ock ringa ersättning, men fortfarande lämnar andra grupper helt utan understöd, kan det göras gällande, att detta förfarande innebär en obillighet gent emot dessa senare grupper.

Härtill kommer beträffande denna del av den sociala verksamheten, att principiellt sett kostnaderna för ersättningarna böra bäras av arbetsgivarna. Övertager nu staten i visst fall dessa kostnader, torde böra till prövning upptagas, i vad mån staten genom annan sin sociala verksamhet redan sörjer för dessa invalider och om desamma framför andra medborgare skäligen kunna göra anspråk på direkta bidrag från staten.

Genom införande av den allmänna pensionsförsäkringen 1913, vilken ytterligare förbättrats genom lagändringar, senast den 13 oktober 1921, har staten sörjt för dessa invalider i samma utsträckning som för andra med dem jämställda behövande. Det skulle därför kunna betecknas såsom tveksamt, om dessa invalidgrupper böra utbrytas och genom direkta bidrag från staten ställas gynnsammare än övriga invalider. Att lägga kostnaderna på arbetsgivarna, vilket, såsom nämnts, vore principiellt riktigast, är av många skäl uteslutet.

Av den i riksförsäkringsanstalten förut nämnda skrivelse den 20 februari

1923 förekommande redogörelsen över en undersökning i vad mån livräntetagarna enligt 1901 års lag åtnjoto understöd enligt lagen om allmän pensionsförsäkring framgick, att av de invalider med minst 50 percents invaliditet och änkor, som åtnjoto livränta på grund av försäkring i anstalten, omkring en sjundedel samtidigt uppburo pension eller understöd från pensionsförsäkringen. Antalet av sådana understödstagare är alltså icke särdeles betydande. Vad särskilt angår de efterlevande änkorna torde dock de verkligt nödställda av dem till stor del vara att finna bland dem, som på grund av ålder eller varaktig arbetsoförmåga icke kunna försörja sig, och dessa hava väl i allmänhet möjlighet att genom pensionsförsäkringen erhålla åtminstone någon hjälp. Till en viss grad torde detta även vara fallet med de ifrågavarande invaliderna.

Det torde emellertid i detta sammanhang böra framhållas, att understödet från pensionsförsäkringen minskas för den, som åtnjuter livränta enligt olycksfallslagarna. Genom särskild tilläggsersättning på annat sätt än genom pensionsförsäkringen minskas ytterligare deras understöd från sistnämnda försäkring eller kommer i vissa fall att helt bortfalla.

Även om understödet från allmänna pensionsförsäkringen i betraktande av därvid gällande villkor och förutsättningar ingalunda kan anses utesluta längre gående åtgärder från statsmakternas sida, måste dock fråga uppstå, om ej dylika åtgärder böra bygga på eller hänföra sig till sålunda redan för handen varande förhållanden, d. v. s. på ett eller annat sätt anknytas till den allmänna pensionsförsäkringen. Häri och i den förevarande frågans sålunda angivna sammanhang med denna försäkring kan utan tvivel föreligga en anledning för statsmakterna att fortfarande ställa sig avvaktande med hänsyn till det nu föreliggande spörsmålet i hela dess omfattning.

Såsom av det anförda framgår, komma å ena sidan åtgärder för understödjande av ifrågavarande livräntetagare i enlighet med motionärernas förslag att medföra högst betydande kostnader för statsverket. Å andra sidan kunna tungt vägande skäl av principiell art anföras mot en statens direkta understödsverksamhet på detta speciella område.

Då det emellertid torde kunna antagas, att många av ifrågavarande livräntetagare befinna sig i en svår och nödställd belägenhet, anser sig riksförsäkringsanstalten icke kunna avstyrka att enligt lagen den 5 juli 1901 på grund av svårare skada livränteberättigade, i den mån verkligt behov föreligger, komma i åtnjutande av tilläggsersättning för den händelse erforderliga statsmedel kunna ställas till förfogande för ändamålet. Dock synes i varje fall tilläggsersättning icke böra komma andra livräntetagare till del än sådana, som åtnjuta livränta motsvarande minst 30 procent nedsättning av arbetsförmågan.

Vid handläggningen av detta ärende har, förutom undertecknade, närvarit t. f. ledamoten Sidvall. Stockholm den 26 april 1924.

J. MAY.

Albert Eisen.»

Försäkringsrådet vars yttrande inforrades anförde följande:

»Till riksdagens sammansatta stats- och andra lagutskott.

Jämlikt nådig remiss den 29 sistlidne februari får försäkringsrådet härmed avgiva yttrande över den inom riksdagens andra kammare väckta motionen nr 278 med förslag till lag om ersättning i vissa fall åt livräntetagare enligt lagen den 5 juli 1901 angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete.

Såsom i motionen framhålles, äger enligt kungörelsen angående förhöjning etc. den 10 juni 1921 arbetare, som enligt ovannämnda lag uppbär livränta av statsmedel med ett årligt belopp av minst 90 kronor, rätt att erhålla årligt tillägg till livräntan, motsvarande 125 procent av densamma. Sådant tillägg till livränta tillkommer, dock utan den nämnda begränsningen, även änka och barn efter arbetare, som avlidit till följd av olycksfall i statens tjänst. För närvarande är därjämte på prövning beroende en framställning om att uppkommen räntevinst å riksförsäkringsanstaltens försäkringsverksamhet enligt lagen skulle användas till förhöjning av livräntor, som utgå på grund av försäkring i anstalten.

Då motionens syfte beträffande livräntetillägg måste anses behjärtansvärt, anser sig rådet kunna tillstyrka bifall till vidtagande av åtgärder för det angivna ändamålets vinnande, i den mån statsmakterna kunna finna utväg för beredande av medel till kostnadens bestridande. I enlighet med vad som gäller enligt 1921 års kungörelse torde dock det ifrågasatta livräntetillägget böra bestämmas till 125 procent av livräntan och ej göras beroende av den livränteberättigades förmögenhetsförhållanden samt, i fråga om livränta till skadad arbetare, ej utgå, där livräntan understiger 90 kronor.

Däremot anser sig rådet ej kunna tillstyrka bifall till bestämmelsen i 2 § i motionärernas förslag, vilken bestämmelse avser att ställa staten såsom garant för livräntor, som ej kunna utfås av arbetsgivaren, då denna bestämmelse tydligen innebär en rubbning av själva grunderna för 1901 års lag. Dock torde även för de i nämnda paragraf avsedda livränteberättigade i varje fall fullt livräntetillägg böra utgå.

För livränta, som utgår på grund av frivillig försäkring enligt 24 § i 1901 års lag, synes tillägg ej böra ifrågakomma.

Med de av rådet föreslagna ändringarna i motionärernas förslag torde de årliga kostnaderna för livräntetilläggen, beräknade med ledning av de i riksförsäkringsanstaltens utlåtande den 20 februari 1923 till chefen för socialdepartementet meddelade siffror, till en början komma att hålla sig omkring 900,000 kronor för att sedermera efter hand minska. Därest för beredande av livräntetillägg för dem, som erhålla livränta från riksförsäkringsanstalten, ovannämnda räntevinst helt eller delvis skulle kunna disponeras, bliva naturligtvis kostnaderna i motsvarande mån reducerade.

I analogi med Kungl. Maj:ts förordning angående ersättning etc. den 1 juni 1923 synes den nu ifrågasatta författningen, som i motionen erhållit

benämning 'lag', lämpligen kunna erhålla formen av 'förordning'. Då livräntetillägget i de fall, där livränta utgår, självfallet bör utgivas i sammanhang med livräntan, och i övriga fall enligt samma regler, som gälla för utbetalning av livränta, torde någon särskild bestämmelse om sättet för utbetalningen ej erfordras, utan kunna innefattas i en allmän bestämmelse om Kungl. Maj:ts befogenhet att utfärda erforderliga föreskrifter av samma lydelse som 11 § i ovannämnda 1923 års förordning.

Med hänsyn till vad ovan anförts och efter vidtagande av en del formella jämkningar torde den föreslagna författningen kunna erhålla ungefär följande lydelse:

I behandling av detta ärende hava rådets samtliga ledamöter deltagit.
 Stockholm den 11 april 1924.

På Kungl. försäkringsrådets vägnar:

AND. LINDSTEDT.

Erik Rörmy».

Sammansatta stats- och lagutskottet avgav följande utlåtande:

»Gentemot motinärernas förslag hava av riksförsäkringsanstalten anförts flera skäl av principiell art. Härtill kommer, att ett genomförande av förslaget i oförändrat skick skulle för statsverket medföra betydande utgifter, enligt riksförsäkringsanstaltens beräkning i början uppgående till 1,800,000 kronor årligen eller omkring 800,000 kronor mera än vad som av motionärerna antagits.

Både riksförsäkringsanstalten och försäkringsrådet hava emellertid, trots ovan anförda synpunkter, icke ansett sig kunna avstyrka vidtagande av åtgärder för det angivna ändamålets vinnande. I likhet med dessa myndigheter anser utskottet, att staten bör träda hjälpende emellan för att i någon mån lindra den nöd, som i många fall blivit en ofrånkomlig följd av de särskilt under nuvarande tider orimligt låga livräntor, som utgå enligt 1901 års lag. Utskottet anser, att det lämpligast vore att genomföra det av försäkringsrådet framlagda förslaget dels på grund därav, att grundprinciperna i detta förslag redan prövats och godkänts av riksdagen beträffande i statens tjänst anställda skadade arbetare och deras efterlevande, som uppbära livränta enligt 1901 års lag, dels emedan kostnaderna för genomförande av detta förslag enligt utskottets uppfattning icke behöva lägga hinder i vägen för förslagens realiserande.» och *hemställde att riksdagen måtte godkänna den förordning, vartill kungl. försäkringsrådet den 11 april uppgjort förslag.*

Samansatta stats- och lagutskottets hemställan bifölls av andra kammaren med 93 röster mot 72 röster, varemot första kammaren avtog utskottets hemställan med 70 röster mot 40 röster.

De skäl som anfördes i debatten för avslag voro i huvudsak, att någon hjälp kunde genom detta lagförslag ej bibringas dem som blivit invalider i arbetet före lagens tillkomst eller dem som ej voro inbegripna uti 1901 års lag, ej heller dem som tagit ersättningen i en viss summa i stället för livstidspension, samt de kostnader, som komme att drabba staten voro stora.

Det är visserligen beklagansvärt att ej *alla* dessa stackars invalider kunna få den hjälp, som de så väl behöva, men skall man på grund därav uraktlåta att bibringa de övriga den hjälp, som de så väl behöva?

Enligt kungl. försäkringsrådets uttalande måste det anses behjärtansvärt, att dessa invalider erhålla livräntetillägg.

För min del anser jag, att det är en mycket behjärtansvärd sak att på något sätt hjälpa dessa stackars arma invalider till någon större livränta och lätta deras bekymmer för tillvaron. Jag skulle helst sett, att man i större utsträckning, än sammansatta stats- och lagutskottet i fjol föreslog, kunde anskaffa tilläggspension till dessa invalider, men då nu för detta förslag föreligger fullständig kostnadsutredning samt granskat lagförslag, får jag hemställa,

att riksdagen måtte för sin del antaga följande förslag till lag angående livräntetillägg för dem, som äga rätt till livränta enligt lagen den 5 juli 1901 angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete.

1 §.

Den, som äger rätt till livränta enligt lagen den 5 juli 1901 angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbetet, äger erhålla årligt livräntetillägg, motsvarande 125 procent av livräntan; dock att, i fråga om livränta till skadad arbetare, tillägg ej utgår för livränta, som understiger 90 kronor, samt att tillägg ej heller utgår för livränta, som grundas på försäkring enligt 24 § i lagen.

Livräntetilläggen bestridas av statsmedel samt bestämmas och utgivas av riksförsäkringsanstalten.

2 §.

Rätt till livräntetillägg kan icke överlåtas och må förty ej för gäld tagas i mät.

3 §.

De närmare föreskrifter, som, utöver vad denna förordning innehåller, finnas erforderliga för förordningens tillämpning, meddelas av Konungen eller, efter Konungens bemyndigande, av försäkringsrådet eller riksförsäkringsanstalten.

4 §.

Över beslut av riksförsäkringsanstalten rörande livräntetillägg eller eljest rörande tillämpning av någon i denna förordning given bestämmelse må klagan föras hos försäkringsrådet genom besvär, som skola ingivas till rådet eller i betalt brev med allmänna posten vara till rådet inkomna sist å trettionde dagen efter det klaganden av beslutet erhållit del, den dagen oräknad, då sådant skedde.

Försäkringsrådets beslut meddelas kostnadsfritt.

Över försäkringsrådets beslut må klagan ej föras.

5 §.

Denna förordning äger ej tillämpning i fråga om livräntor, som utgå till i statens tjänst skadade arbetare eller deras efterlevande, utan gäller härutinnan vad särskilt är stadgat.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1925.

Stockholm den 21 januari 1925.

N. A. Bondeson.

Elof B. Andersson.

Edv. Björnsson.
